

Aldridge, Jill M. i Bell, Lisa M., STUDENT VOICE, TEACHER ACTION RESEARCH AND CLASSROOM IMPROVEMENT.

Sense Publishers: The Netherlands,
Rotterdam, 2014., 171. str.

Kvaliteta nastavnika sve se više doživljava kao bitni element razvijanja nastavnog procesa i obrazovne politike, čime se naglašava uloga profesionalnog razvoja nastavnika. Učinkovit i kontinuiran profesionalan razvoj nastavnika preduvjet je uspješnog procesa učenja učenika, a istovremeno rezultira poboljšanjem vlastite prakse. Knjiga *Student Voice, Teacher Action Research and Classroom Improvement* australskih autorica Jill M. Aldridge i Lise M. Bell dio je rasprava o važnosti profesionalnog usavršavanja i razvijanja prakse nastavnika.

Knjiga se temelji na istraživanju i opisivanju načina na koji akcijsko istraživanje, učenički stavovi i njihove povratne informacije (*feedback*) mogu pomoći u poboljšanju učinkovitosti rada nastavnika i kvalitete učenja u učionici. Drugim riječima, u knjizi se govori o strategijama korištenja akcijskog istraživanja i povratnih informacija u cilju razvijanja prakse poučavanja usmjerene na učenika i odgojno-obrazovne ishode. Kao razlog pisanja knjige i provođenja istraživanja autorice navode činjenicu da je sve do 2008. godine mali broj škola u Zapadnoj Australiji sudjelovalo u aktivnostima koje su uključivale korištenje učeničkih povratnih informacija u sklopu akcijskog istraživanja za uvođenje promjena u razrednim sredinama. Istraživanjem literature došlo se do saznanja da je pružanje informacija o vlastitoj praksi važna komponenta usavršavanja za nastavnike. To je autorice navelo da premjeste fokus svog prvotnog istraživanja iz 2008. godine usmjerenog na transformaciju okruženja za učenje prema nastavniku i njegovoj ulozi u stvaranju dinamičnog i djelotvornog okruženja, a kasnije i prema korištenju povratnih informacija učenika kao osnove za profesionalni razvoj. Prema mišljenju autorica, koristeći povratne informacije nastavnici imaju prili-

ku doživjeti vlastitu praksu iz različitih perspektiva te mogu formirati novo razumijevanje o svojoj nastavi i vlastitom načinu poučavanja.

Istraživanje je predstavljeno u pet poglavlja koja se međusobno nadopunjuju i proširuju. Prvo poglavlje daje pregled literature i ranijih istraživanja na temu kvalitete nastavnika te raspravlja o ključnim područjima na kojima se temelji istraživanje, počevši od problematike kvalitete nastavnika, školske učinkovitosti, do profesionalnog razvoja nastavnika i njihove reflektivne prakse te okruženja u kojem se odvija proces učenja. Poglavlje nadalje opisuje metode istraživanja, mjerne instrumente, istraživačka pitanja te uzorke i načine prikupljanja podataka. U drugom poglavlju, *Students' Voices: Assessing the Learning Environment, Students' Attitudes and Self-Beliefs*, raspravlja se o rezultatima i validiranju mjernih instrumenata posebno dizajniranih za potrebe ovog istraživanja.

Treće poglavlje, *Using Student Perception Data to Guide Teacher Action Research*, opisuje kako se dobiveni rezultati mogu koristiti u svrhu poboljšanja okruženja za učenje te odgovara na pitanje smatraju li nastavnici povratne informacije učenika korisnim za razvoj svoje prakse. U četvrtom poglavlju *Student Perception Data, Teacher Action Research and School Improvement* raspravlja se o jednoj od sedam fokus škola koje su koristile akcijsko istraživanje za poboljšanje školskog sustava, a u sklopu kojeg su nastavnici koristili povratne informacije učenika za razvoj svoje prakse poučavanja (studija slučaja). Peto poglavlje *Discussion, Limitations and Future Directions* počinje usporedbom rezultata u odnosu na ciljeve istraživanja te nastavlja raspravom o praktičnim, teorijskim i metodološkim doprinosima istraživanja. Poglavlje završava prijedlozima i preporukama za buduća istraživanja u ovom području.

ISTRAŽIVANJE

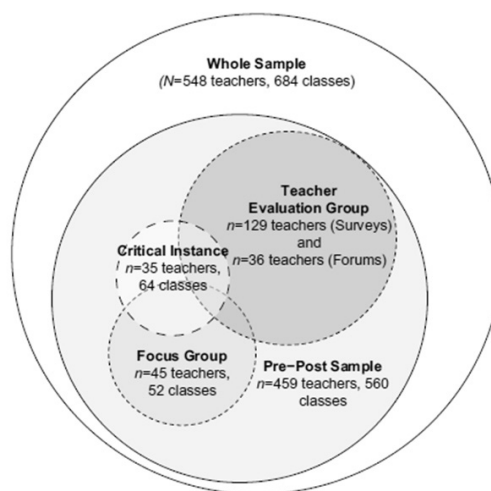
Istraživanje koje je predstavljeno u knjizi započelo je 2008. godine i trajalo je tri godine. Istraživanje se temeljilo na pretpostavci da su nastavnici zainteresirani i predani za profesionalni razvoj, da je sustavna i svrhovita refleksija učinkovit medij promjena te da su učenici, kao glavni sudionici procesa obrazovanja, sposobni dati smislene i valjane povratne informacije o okolini u kojoj uče.

Tijekom istraživanja prikupljeno je ukupno 10.345 učeničkih povratnih informacija (2042 u 2008. godini, 4467 u 2009. i 3836 u 2010. godini) u 684 razredna odjela (147 u 2008. godini, 298 u 2009. te 239 u 2010. godini) u 29 srednjih škola u zapadnoj Australiji. Cilj istraživanja bio je istražiti kako učenici doživljavaju okruženje za učenje te ispitati na koji način nastavnici koriste učeničke povratne informacije za razvijanje vlastite prakse poučavanja. Da bi se to postiglo, bilo je potrebno razviti dva instrumenta: jedan za procjenu stavova učenika o okruženju za učenje i drugi za procjenu njihovih stavova o nastavnom predmetu i njegovoj učinkovitosti. U sklopu istraživačke aktivnosti nastavnike se zamolilo da iskoriste povratne informacije učenika kao temelj za vlastito akcijsko istraživanje. Nastavnici su dobili priliku da promisle o vlastitoj praksi poučavanja te da putem suradnje s drugim nastavnicima izrade strategije za poboljšanje procesa učenja u njihovoj školi.

Nastojanja školskih ustanova i njihovih nastavnika u prvoj godini istraživanja generirala su veliki interes i u brojnim drugim školama, stoga se broj škola i nastavnika značajno povećao u 2009. i 2010. godini. Sukladno tome, u istraživanju je sudjelovalo ukupno 548 nastavnika, i to 107 nastavnika u 2008. godini, 247 nastavnika u 2009. i 194 nastavnika u 2010. godini. Nastavnici i njihova razredna odjeljenja sudjelovali su u fokus-grupama, grupnim evaluacijama te u posebnim komponentama istraživanja: *pre*-komponenti i *post*-komponenti istraživanja (slika 1).

Istraživanje se temeljilo na nekoliko istraživačkih pitanja: 1. Na koji način nastavnici mogu iskoristiti povratne informacije učenika za poboljšavanje okruženja u kojem oni uče i provedbu strategija koje su usmjerene na pozitivnije stavove učenika?, 2. Smatraju li nastavnici da je akcijsko istraživanje

kojim se dobivaju podatci o percepciji učenika isplativ model profesionalnog razvoja nastavnika?, 3. Na koji način školska ustanova može iskoristiti akcijsko istraživanje i povratne informacije kako bi podržala profesionalni razvoj nastavnika i unaprijedila cjelokupni sustav?, 4. Jesu li mjerni instrumenti, posebno razvijeni za ovo istraživanje, valjani i pouzdani za korištenje? te 5. Jesu li nastavnici sposobni koristiti povratne informacije za razvijanje i implementiranje strategija koje poboljšavaju percepciju učenika o okruženju u kojem uče?

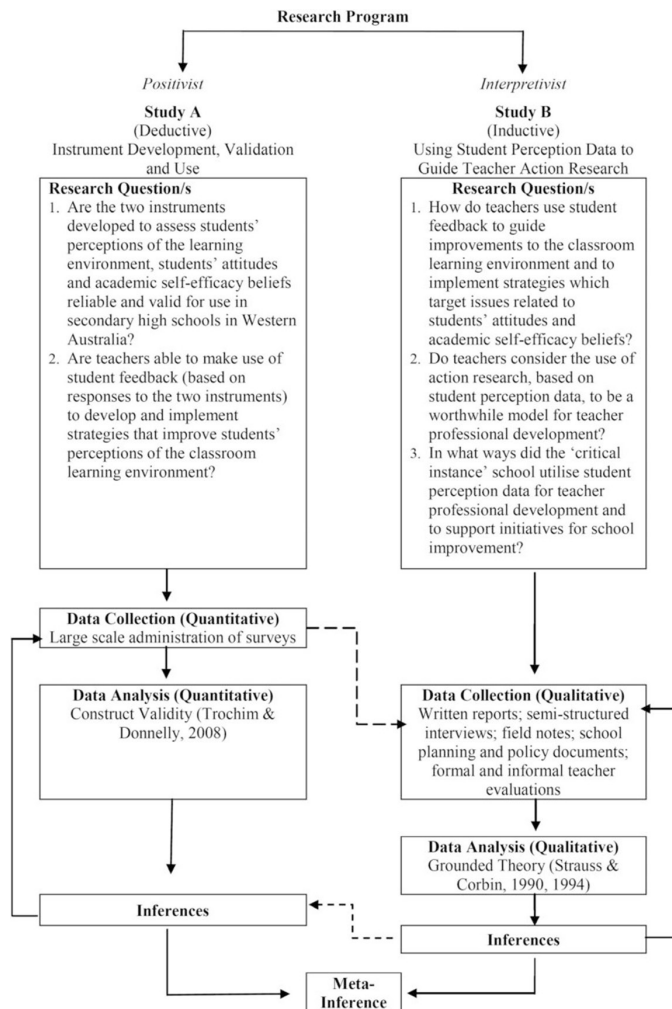
SLIKA 1. PRIKAZ UZORKA

Da bi se što kvalitetnije odgovorilo na navedena pitanja, u istraživanju se kombinirala kvantitativna i kvalitativna metodologija (*multi-method design*) pri čemu su se proširile dimenzije i opseg istraživanja. Proces istraživanja i uzajamni odnosi između dviju metoda prikazani su na slici 2, koja ujedno prikazuje i strukturu istraživačkih pitanja te ukazuje na povezanost pojedinih područja. Prvo područje povezanosti uključuje korištenje kvantitativnih podataka prikupljenih u jednom dijelu istraživanja za potrebe istraživanja i skupljanja podataka u drugom dijelu. Drugo područje povezanosti vidljivo je u fazi analize podataka, gdje su zaključci, generirani iz svakog skupa podataka uspoređivani i suprotstavljeni. Na temelju tih zaključaka dobiveni su sveukupni i konačni rezultati istraživanja (treće područje povezanosti).

Kao što je vidljivo iz slike 2, deduktivni pristup istraživanju korišten je za jedan dio istraživanja, dok je induktivni pristup bio prikladniji za ispitivanje drugog dijela istraživanja. Kompleksnost načina istraživanja doprinijela je široj perspektivi i boljem razumijevanju korištenja povratnih informacija, uloge akcijskog istraživanja u radu nastavnika te cjelokupnog razvoja školske ustanove.

Prikupljanje podataka za svaki dio istraživanja odvijalo se u šest faza. Faza 1 obuhvaćala je prikupljanje podataka, odnosno, ispunjavanje upitnika od strane učenika te korištenje njihovih povratnih informacija u svrhu promišljanja nastavnika i planiranja strategija za poboljšanje vlastitog rada. Za tu svrhu

koristila su se dva mjerna instrumenta posebno dizajnirana za potrebe istraživanja. Instrument COLES (*Constructivist-Oriented Learning Environment Survey*) se koristio za učeničku procjenu okruženja za učenje, a instrument ASBS (*Attitudes and Self-Belief Survey*) za istraživanje njihovih stavova o nastavnom predmetu i njegovoj učinkovitosti. Dizajniranju originalnih upitnika pristupilo se zbog činjenice da su se postojeći instrumenti koji su nastojali procijeniti okruženje za učenje fokusirali samo na međusobne odnose, isključujući pritom ulogu ocjenjivanja i stavova učenika o samom nastavnom procesu. Stoga je bilo potrebno dizajnirati mjerne instrumente koji bi uključivali i tu dimenziju. U sklopu ove faze

SLIKA 2. PROCES ISTRAŽIVANJA

istraživanja prikupljeno je ukupno 10.345 učeničkih povratnih informacija u 684 razrednih odjela.

Tijekom faze 2 prikupljanja podataka s nastavnicima su se vodili polu-strukturirani intervjui (bilo pojedinačno ili u manjim grupama) tijekom kojih se ispitala njihova motivacija za sudjelovanje u istraživanju, preliminarne ideje za promjene i mogući smjer djelovanja. Podaci prikupljeni u ovoj fazi kasnije su se koristili za istraživanje načina i strategija na koje nastavnici koriste povratne informacije kao dio vlastitog akcijskog istraživanja.

Faza 3. obuhvaćala je period provođenja strategija za poboljšanje nastavnog procesa od strane nastavnika nakon dobivanja povratnih informacija od učenika. Tijekom ove faze, instrumenti koji su bili primijenjeni tijekom faze 1 ponovno su se primijenili u istim razrednima i s istim učenicima. Rezultati upitnika koristili su se za usporedbu i utvrđivanje jesu li se stavovi učenika prema nastavnom sadržaju i predmetu promijenili kao rezultat aktivnosti nastavnika. Faza 4. obuhvaćala je ponovljene polu-strukturirane intervjue s nastavnicima u kojima se ispitalo u kojoj mjeri smatraju da je korištenje dobivenih podataka od učenika vrijedno za profesionalan razvoj.

U fazi 5. provodila se studija slučaja u jednoj od školskih ustanova. U 2009. i 2010. godini prikupljeno je niz podataka iz navedene škole, uključujući školske i strateške dokumente te polu-strukturirane intervjue koji su se vodili s djelatnicima škole. Podaci prikupljeni u ovoj fazi, zajedno s ranijim podacima prikupljenim tijekom faze 2, korišteni su za ispitivanje načina na koji škola koristi povratne informacije učenika za razvoj cjelokupnog školskog sustava.

U završnoj fazi prikupljanja podataka tražile su se procjene od svih nastavnika uključenih u istraživanje. Nastavnici su zamoljeni da ocijene mjerne instrumente, a istovremeno se ispitalo u kojoj mjeri su osjećali da je njihovo sudjelovanje u akcijskom istraživanju doprinijelo njihovom profesionalnom razvoju.

KOMPONENTE ISTRAŽIVANJA

Da bi rezultati istraživanja bili što pouzdaniji, istraživanje je obuhvaćalo nekoliko načina prikupljanja podataka, počevši od anketnih upitnika, polu-strukturiranih intervjua, godišnjih rasprava, fokus grupa

i evaluacijskih grupa do analize školske dokumentacije te *pre-post* komponente istraživanja. Da bi se ispitalo jesu li refleksija nastavnika i mjere razvijene nakon saznanja o vlastitom radu dovele do poboljšanja stavova učenika o okruženju u kojem uče, 459 od 548 nastavnika koji su sudjelovali u istraživanju bili su uključeni u *pre-post* komponente istraživanja. Ta komponenta uključivala je korištenje 6107 učeničkih povratnih informacija (1182 u 2008., 2749 u 2009. i 2176 povratnih informacija u 2010. godini) u 560 razreda. Rezultati su pokazali da postoje statistički značajne razlike između učeničkih stavova prije i poslije provođenja određenih promjena u učionici, odnosno, da učenici pozitivnije percipiraju nastavni proces nakon uvođenja promjena u razrednu sredinu.

Daljnja analiza *pre-post* komponente poduzeta je kako bi se ispitalo postoje li razlike između 414 nastavnika koji su koristili povratne informacije i 45 nastavnika koji su, osim toga, sudjelovali i u fokus grupama. Tijekom svake godine istraživanja, nastavnici su se dobrovoljno javljali za sudjelovanje u fokus grupama. Rezultati su pokazali da nema statistički značajne razlike između dvije skupine u *pre*-komponenti. Međutim, u *post*-komponenti istraživanja rezultati su pokazali da postoji statistički značajna razlika ($p < 0,05$) između navedenih grupa i to u korist nastavnika koji su sudjelovali u fokus grupama. Ovi rezultati pokazuju da, iako refleksija o povratnim informacijama može dovesti do promjena u okruženju, da bi se postigle veće promjene, potrebno je raspravljati o strategijama poboljšanja. Analiza ovih podataka ukazuje na potrebu za strukturiranim (grupnim) pristupom akcijskom istraživanju u budućim nastojanjima da se poboljša okruženje za učenje.

Osim nastavnika koji su sudjelovali u fokus grupama, za istraživanje je оформljena i evaluacijska grupa. U toj grupi sudjelovali su nastavnici koji su bili dio *pre-post* komponente, koji su ispunjavali evaluacijske upitnike i koji su sudjelovali u raspravama krajem svake godine. Podaci prikupljeni pomoću upitnika i rasprava korišteni su za pružanje povratnih informacija o mjernim instrumentima, tijekom istraživanja te o korisnosti istraživanja za profesionalni razvoj nastavnika. Podaci prikupljeni od nastavnika iz evaluacijske grupe korišteni su kako bi se procijenilo može li provedeno akcijsko istraživanje nastavnika biti model profesionalnog razvoja nastavnika.

Kod intervjuiranja podaci su prikupljeni od tri skupine ispitanika: nastavnika (uključujući nastavnike u fokus grupama i nastavnika iz škole koja je bila dio studije slučaja); učenika i administrativnog osoblja škole iz studije slučaja. Ukupno 21 nastavnik bio je intervjuiran tijekom razdoblja od tri godine. Intervjui su se vodili i s učenicima (ukupno 12 učenika) i to kako bi se otkrilo jesu li učenici dobro shvatili pitanja iz upitnika, odnosno, kako bi se ispitala valjanost mjernih instrumenata.

Nadalje, da bi se istražile inicijative škole koja je bila dio studije slučaja, polu-strukturirani intervjui su provedeni i s ravnateljem i pedagogom navedene školske ustanove. Intervjui su pružili informacije o školskim inicijativama i aktivnostima koje su poduzete u pogledu razvijanja i podupiranja akcijskog istraživanja nastavnika i to ne samo radi razvoja vlastite prakse već za razvoj cjelokupnog sustava škole. Osim provođenja intervjua, dodatne informacije su prikupljene i iz godišnjih izvješća pisana za 2008., 2009. i 2010. godinu te iz operativnih planova nastavnika zajedno s dokumentima koji se odnose na inicijative koje je navedena škola provela. Rezultati pokazuju da su napori na školskoj razini, koji su obuhvaćali povezivanje akcijskog istraživanja nastavnika i školske strategije poboljšanja doveli do poboljšanja učeničke percepcije okoline učenja i učeničkih stavova.

Na kraju svake godine istraživanja, svi nastavnici su bili pozvani da sudjeluju na raspravama u kojima su dobili priliku predstaviti svoje rezultate, raspraviti o strategijama koje su koristili i evaluirati istraživanje.

REZULTATI I ZAKLJUČCI

Istraživanje predstavljeno u ovoj knjizi istaknulo je važnu ulogu nastavnika u stvaranju dinamičnog i djelotvornog okruženja za učenje te je stavilo fokus na akcijsko istraživanje i korištenje povratnih informacija kao temelj uvođenja promjena i razvoja, ne samo nastavnikove prakse poučavanja već cjelokupnog školskog sustava. Rezultati istraživanja pokazali su da korištenje akcijskog istraživanja i povratnih informacija nastavnicima predstavlja učinkovit način profesionalnog razvoja jer: 1. nastavnici preuzimaju odgovornost za vlastiti profesionalni razvoj kroz oblik razvoja i učenja koji je utemeljen na dokazima i izravno je povezan s učenicima, 2. povratne informacije dale su im vri-

jedan uvid o tome kako učenici percipiraju nastavni proces te ih je potaknulo za uvođenje novih strategija za poboljšanje, te 3. pruža im se mogućnost za suradnju s drugim nastavnicima.

Aksijsko istraživanje, na temelju povratnih informacija učenika, pruža mogućnost nastavnicima da pristupe profesionalnom razvoju na inovativan način te da se usmjere na specifičnosti svakog razrednog odjeljenja i učenika. Sudjelujući u akcijskim istraživanjima na ovaj način nastavnici ne samo da su ohrabreni da postanu reflektivni praktičari, već dobivaju mogućnost da koriste informacije na smislen i konstruktivan način koji razvija nastavnu praksu i u konačnici dovodi do poboljšanja okruženja za učenje. Pružajući im informacije o vlastitoj praksi poučavanja nastavnici dobivaju priliku da djeluju kao istraživači vlastite prakse i preuzmu odgovornost za vlastito profesionalno učenje. Istovremeno, sustavno kritičko promišljanje vodi ih prema shvaćanju da je učenje kontinuirani i reflektirajući proces koji im pruža mogućnost za nova razumijevanja konteksta u kojem poučavaju. To im omogućuje donošenje stručnih presudbi o najboljim načinima djelovanja koji će dovesti do poboljšanja okoline i obrazovnih ishoda. Navedeno je u suprotnosti s iskustvima profesionalnog razvoja putem seminara ili radionica koje se tradicionalno provode i koje podržavaju ideju da se profesionalni razvoj nastavnika događa izvan školske ustanove.

Zaključno, provođenje akcijskog istraživanja i korištenje povratnih informacija s ciljem poboljšanja kvalitete nastavnog procesa može pridonijeti izgradnji i održavanju pozitivne školske kulture koja potiče kontinuirano učenje i potiče nastavnike da poučavaju u skladu s vizijom škole. Nedvojbeno je stoga da profesionalni razvoj nastavnika igra važnu ulogu i rezultira dalekosežnim pozitivnim posljedicama za proces učenja i cjelokupan obrazovni sustav, što knjigu *Student Voice, Teacher Action Research and Classroom Improvement* čini iznimno važnim izvorom kako za znanstvena promišljanja, tako i za promišljanja u praksi. Međutim, ono što se eventualno može zamjeriti autoricama teksta jest nedovoljna jasnoća rezultata i višestruko ponavljanje tekstova. Time čitatelj dobiva dojam da se više pažnje pridalo objašnjavanju koraka u istraživanju nego rezultatima koji su dobiveni.

Ružica Jurčević